Ч. 164 (11.455). Львів, пятниця 26. липня 1929. Оплачено почтову таксу готівкою. Рік XLVII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло“, Львів.
Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно: в краю 5·00 зол.
За границею: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 леї, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. — Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41.
„ Друкарні: 29-26.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

Зміна позицій.

Львів, 25. липня 1929.

В кожній ділянці післявоенного життя відбуваються глибокі й далекосяглі зміни. Одні з них є випливом воєнних зрушень і перемін, другі наслідком революційних впливів, а треті випливом нормальної переоцінки цінностей. Цілий світ находиться тепер у приспішеному рушійному стані всюди, на кожному місці, в кожній ділянці.

Багато важких потрясень і в їх наслідок — глибоких змін перейшли та постійно переходимо також і ми. Не вдаючись в цілу скалю післявоенних змін, що засягли нашу територію і наш народ, хочемо тут звернути увагу тільки на зміну позицій, яка довершується на нашій національній території під Польщею.

В умовах польської дійсности українська інтелігенція є вибита з нормальних, передвоєнних рейок. Передвоєнна українська інетлігенція мала формально всі двері відчинені. Вона могла виконувати всі суспільні функції, творячи основу свого істнування. Найчастіше українська інтелігенція, вибиваючись з рямок духовного звання, з одного боку поширювала базу вільних звань (адвокати, лікарі, інжинїри, керманичі кредитової кооперації), а з другого боку заповнювали уряди. Правда, бюрократична ділянка була для нас обмежена. Напр. ділянка політичної адміністрації була збережена майже виключно для польської шляхти. Найбільший відсоток українців находив приміщення в судівництві і шкільництві.

Сьогодні під тим оглядом наступили основні зміни. Перед українською інтеліґенцією (не в теорії, але в практиці) майже замкнений шлях до урядових становищ. Особливо замкнений той шлях для українців на українській національній території. Урядництво в Галичині й на Волині з кожним роком вилюднюється з українського елементу. Цю політику започатковано ще в 1919 році, не приймаючи до служби понад чотири тисячі урядовців-українців за те, що вони не склали вимаганої присяги в часі юридичної неприналежности Галичини до Польщі. На Волині й інших північних землях усувано українців зі шкіл й урядів нібито за відсутність кваліфікацій. Нових, кваліфікованих українських сил (поза нечисленними винятками) не принимано до шкіл й урядів, хіба до корінної Польщі і на білорусько-литовські окраїни, призначуючи ці тисячі випродукованої української інтелігенції на національну загладу, приносячи її в жертву на вівтарі денаціоналізації.

Єдиною ділянкою, де ще від часу до часу прослизнувся українець, було судівництво. Та тепер всі познаки вказують на те, що й тут, з уступленням з президентури львівської апеляції А. Червінського, треба рахуватися з припиненням допливу українських суддів.

Новий президент Ч. Войціцький, недавно обіймаючи урядування у львівській апеляції, виголосив прекрасну промову про покликання судді та труднощі його праці в післявоєнних умовинах захитання авторітету, соціяльної й національної боротьби. Суддя повинен бути підготований до свого уряду. А його підготування між іншим

„вимагає знання життя, знання умов істнування і розвитку громадянства, його потреб, настроїв і струй, що нуртують в ньому; вимагає познайомлення з відомостями з інших ділянок знання, що облекшують пізнання цілости життя, себто зрозуміння і належну оцінку ріжнородних його проявів, піддаваних у ріжних формах розглядові судді. А що значний відсоток судової клієнтелі **творить у нас сільське населення, тому невідкличним є пізнання також життєвих умов, способу думання і висловлювання того народу, його обичаїв, а навіть звичаїв**“.

Ясно, що тим народом є український нарол, якого найкраще розуміє, якого спосіб думання і життя, обичаї і звичаї знає суддя-українець.

В дальшій своїй промові зазначив новий президент, що часто зявляються жалоби на сторонничість суддів на підкладі упередження або національної ненависти.

„Не хочу допустити, щоби істнували у нас судді, які свої присуди видавалиб не згідно з правом і правдою, але свідомо всупереч праву і правді, кермуючись метрикою чи національним почуттям сторін“.

І ми не хочемо того допускати. Але правдою є в першу чергу те, що справжній суддя мусить бути тісно звязаний з тим тереном і тим народом, щоби його докладно не лише знати у всіх життєвих манїфестаціях, але й відчувати. Це й було причиною, що в австро-польських часах, стримуючи наплив українців до урядів, все-таки принимано їх до судівництва, де українці творили значний відсоток, давали дуже гарних суддів і займали вищі становища. В останньому часі спенсіоновано кільканацять суддів-українців, а на їх місце (ще за часів през. Червінського) принято двох-трьох. Одночасно кількох суддів-українців перенесено на захід. Це вказує, що „новий курс“, який в інших декастеріях заістнував іще в рр. 1919-20, тепер обіймає й суд, що починається повна польонізація судівництва також під оглядом національного складу.

Зі зміною на становищі президента львівської апеляції можна бути певним, що судівництво вже замкнене перед нами. Таким чином замикається 10-літній період відсування українців від участи в урядах. Але живий народ живе думає. Українська інтелігенція постійно наростає і мусить шукати своєї життевої бази. Маючи в практиці зачинені двері до т. зв. урядничої карієри, про що можна переконатися з офіційних іменувань (оголошуваних в „Монітор-і Польск-ім“ і „Ґазет-і Львовск-ій“), мусить українська інтеліґенція творити свою нову життєву базу, мусить змінювати свої суспільні позиції, мусить добиватися свого місця під сонцем. Та зміна позицій серед української інтеліґенції відбувається в напрямі заповнювання т. зв. вільних професій. Отже розростаються чисельно (таки серед скреготу наших „монопольників“) і поширюються наші адвокати, лікарі, інжинїри, будівничі, росте наша кооперація, а за нею несміло й приватні купці та промисловці. А розростаючись, ця нова фалянга, яка мусить бути здобувчою, висуває з тих позицій дотеперішніх їх тенетарів, головно жидів.

Вже від довшого часу серед жидів розлягаються нарікання на зріст української кооперації, на українську господарську конкуренцію, про що свідчать хоч би статті М. Гольдштайна та д-ра Ротенштрайха, не говорячи вже про підпольну жидівську боротьбу з українською кооперацією. Взагалі жиди постійно нарікають на своє незавидне господарське положення. Думаємо, що ті нарікання — поза сезоновими недомаганнями чи крізами, які в рівній мірі досягають все населення, а в першу чергу продуцентів, — поки-що не є оправдані. Навіть важимося твердити, що в загальному господарське положення жидів є поки-що краще, як воно було напр. в Австрії. Там жиди мали сильних конкурентів австрійських німців і чехів, тут, у Польщі, жиди є монополістами в торговельно-промисловій, отже найбільш прибутковій ділянці. Протягом останнього десятиліття жиди не тільки нічого не втратили, але багато зискали. Та теперішній час є — на нашу думку — вершком їх здобутків і зисків. Від тепер почнеться господарська декаденція жидів. Цього вони мусять бути свідомі. Вже нині частина сільських жидів втратила на місцях свій варстат праці. Правда, вона собі відбила вдесятеро ті втрати на поширенні мануфактури й галянтерії серед селянських мас. Але ці зиски є зисками переходовими. Вже нині в кожнім більшім місті, де перед 10-ма літами було 2 українських лікарів і 2 адвокатів, сьогодні є 6 лікарів і 6 адвокатів. А протягом найближчого десятиліття їх кількість подвоїлася. В чию некористь? Очевидячки, в першу чергу в некористь жидівських вільних професій.

Так відбувається зміна позицій. Поляки усувають нас з дотеперішніх позицій, а ми мусимо усувати жидів. Є то процес і природний і примусовий, а його основою: боротьба за істнування. А де в гру входить боротьба за істнування, там немає ніяких сентиментів. І тому жиди даремне нарікають на нас. Їх претенсії повинні бути звернені в інший бік і на іншу адресу.

„Велика ліквідація“.

Берлін, 19. липня 1929.

I.

Велика преса не має причин скаржитись у цьому році на „огірковий сезон“. Особливож у зовнішній політиці переживаємо період „високої конюнктури“. Безпосереднім товчком для сильної активізації великої міжнародньої політики на протязі кількох останніх тижнів була фінансова розвязка репараційної проблеми та перш за все — зміна англійського кабінету. Від початку червня ц. р. помічаємо калейдоскопійне чергування зовнішньо-політичних подій. Їх можна би поділити на три великі комплекси: англьо-американський, европейський і англьо-радянський. Розуміється, всі ті справи стоять в дійсности у причиновому взаїмному звязку настільки, що доволі трудно перевести поміж ними певну помічну порядкуючу лінію поділу.

З нагоди зміни англійського кабінету порушено найперше в Льондоні дві проблеми центрального світово-політичного значіння: справу англьо-американських і англьо-радянських відносин. В цьому випадку маємо до діла з ревізією або принаймні **спробами** ревізії цієї концепції зовнішньої політики, що її проводили підчас останніх літ англійські консерватисти. Одначе обі ті справи є настільки обширні, змістово скомпліковані й трудні для розвязки, й обі вони настільки глибоко узалежнюють розвиток політичних подій буквально на цілому ґльобі, що таке чи інше вирішення їх вимагатиме довшого протягу часу. Проте новий англійський уряд обі ті проблеми дуже сміливо підхопив й поробив уже перші кроки в напрямку їх розвязки. Навязуючи до зміни на посаді американського амбасадора в Льондоні, — як відомо, Гувер повірив цю позицію знаному ген. Дозові — Мекдональд порушив у своїх розмовах з новим американським амбасадором комплекс складних англьо-американських питань: отже передовсім справу морських зброєнь, кодифікації чи ревізії морського права, взаємного воєнного задовження, взагаліж проблему взаємних економічних відносин. Події розвиваються у напрямку скликання великої англьо-американської замирюючої конференції, яка мала би всі ті проблеми основно порушити й довести у своєму висліді до можливого англьо-американського „модус-у вівенді“.

Не менше важливою є, очевидно, також англьо-радянська справа, одначе вона сама по собі настільки дразлива і для англійського робітничого уряду небезпечна, що поки-що, крім принціпіяльних заяв і пресових дебат — якихнебудь конкретних почипів або бодай виразно означеної програми англійської робітничої політики щодо СРСР в дійсности ще нема. Робітничий уряд узалежнює в немалій мірі своє відношення до Радянського Союзу від успіхів своєї нової політики в Америці. По суті-ж справа англьо-радянського конфлікту робить враження гарячого заліза, що його боїться схопити руками правлячі нині англійські робітники. Безпосередньо після приходу до влади Мекдональд дозволив собі на кілька широких пропаґандивних жестів. І заповідаючи політику загального замирення, справді, у відношенню до Америки й Европи послідували безпосередні акти, але щойно шість тижнів після своєї виборчої побіди Мекдональд

рішився на ініціятиву також у справі СРСР. Щойно 15. ц. м. англійський закордонний міністр Гендерсон заявив в палаті громад, що англійський уряд віднісся до радянського уряду із зазивом, щоби цей вислав до Льондону свого відповідального заступника, який мав би обговорити з англійським урядом найбільш доцільні способи управильнення взаємних відносин.

Обі ті справи — англьо-американська і англьо-радянська, та можливости такої чи іншої їх ліквідації, узалежнюють з черги також третій великий політичний комплекс, по суті тісно европейський, що його часто називають проблемою „остаточної ліквідації великої війни". В тому останньому випадку події назріли завдяки фінансовій розвязці репараційного питання уже настільки, що стоїмо ще близько перед зїздом т. зв. „політичної репараційної конференції", яка має поробити практично-політичні висновки з заключеного у Парижі фінансового компромісу. Скликання цієї конференції заповіджено на початок серпня, одначе комплекс справ, що має бути на тій конференції порушений і вирішений, є того рода, що до нині не було можливо точно устійнити ані часу, ані місця, ані детальної програми зїзду.

Осьтак стоїмо перед великою „ліквідацією". Що треба під тим поняттям розуміти? За кілька днів (28. липня) будемо переживати пятнацятьлітні роковини вибуху великої війни. Війна та трівала (крім сходу Европи) чотири роки. Одначе її версальське закінчення не вирішило нічого й дальших одинацять літ, які слідували після Версалю, були лише безкровним продовжуванням попереднього збройного зудару. Найглибшою причиною вибуху цієї війни було те, що і великі і малі держави дуже зле себе у довоєнній міжнародній системі почували й окрім війни не добачували ніякої іншої можливости ту систему на якусь інакшу і кращу замінити. Війни хотіли всі, всі її приняли з захопленим, ентузіястичним окликом: нарешті! — бо всі ждали від неї кращого завтра. Війна скінчилась, одначе т. зв. версальський „мир" цієї „нової і кращої" системи світові не приніс. Він тільки до безконечности поглибив і поширив старі і витворив вдобавок цілком нові воєнні можливости і конфлікти, щоби назвати три найважніші: англьо-американський, англьо-радянський і тісніший европейський. В основі тіснішого европейського конфлікту лежить оте загрозливе явище, що замість системи міжнародньої рівноваги маємо нині різкий поділ Европи на побідників і побіджених, систему поанкаризму та ревізіонізму. Скоро чи пізно, того рода европейські порядки мусять покінчитися новим крівавим зударом, бож ніколи цього не може бути, щоб одна половина Европи мала вічно тримати в ярмі другу. Наскількиж завдяки обезброєнню побіджених, загроза якоїсь більшої европейської війни не є у ближчому часі актуальною, то тим більш істнує та загроза для будучности. Тимчасом цілком актуальною і безпосередньою є та загроза в англьо-американському і англьо-радянському випадку. З цього здає собі справу цілий світ.

Але цілий світ здає собі теж з цього справу, що добра із нової війни нікому не буде. Принайменше не тепер. То теж „велика ліквідація" має в першу чергу на меті усунути не так старі, як передовсім нові, самоюж таки війною та її фатальним закінченням витворені загрози. Одначе трудність проблеми полягає в цьому, що премісою для їх справжньої ліквідації є рівночасне витворення позитивної міжнародньої політичної системи. Неможливо в міжнародній політиці устійнювати щось, **що не має бути**, не кажучи рівночасно цього, **що має бути**; неможливо усунути той чи інший конфлікт, не даючи націям конкретної позитивної концепції їх співжиття.

Таким чином, **„велика ліквідація" є передовсім напруженою боротьбою за політичні порядки майбутнього.** Усі трудноші, які є з цією справою звязані, полягають не так уже в отій ліквідації, але радше в боротьбі поміж ріжним розумінням нового укладу сил, нової системи сучасного міжнароднього життя. Ще найбільш яскраво виявилося все це з нагоди близької політичної репараційної конференції. Виходячи зі спільної негації війни, всі рішаючі партнери — отже Англія, Франція, Німеччина і — поневолі — Америка, протиставлять собі чотири цілком протележні розуміння, як ліквідацію минулої й майбутньої війни треба перевести і як Европа мала би наслідком цієї ліквідації виглядати. Проти себе стоять чотири тези: англійська, французька, німецька й американська. І якраз боротьба за вигляд майбутньої Европи є причиною тої гострої і на перший погляд незрозумілої суперечки поміж Льондоном і Парижем, Парижем і Вашінгтоном, Парижем і Берліном і т. д., яку в тих днях помічаємо з нагоди близького серпневого зїзду.

Зенон Пеленський.

Ужгородська проклямація.

Слово до наших читачів. — Молодь йде вперед. — Проклямація всеукраїнства. — Резолюції в справах шкільних, економічних і національно-соціяльних.

В днях 6 і 7. ц. м. в Ужгороді відбулася велика подія, що матиме далекосягле значіння для дальшого розвитку закарпатської вітки нашого народу. Тією подією був зїзд молодого вчительства й народницької молоді, що проклямував єдність закарпатських русинів з усім українським народом.

В передовиці „На перехресті" (ч. 147 з 5. ц. м.) звернули ми особлившу увагу на зїзд закарпатської молоді в Ужгороді, пишучи, що він виявить, наскільки *народницький рух захопив молоде покоління, наскільки він став масовий.*

Зовсім зрозуміло, що з великим зацікавленням дожидали ми звіту з того зїзду, щоби відомостями про нього поділитися з нашими читачами. На жаль, до нинішнього дня, хоч від зїзду минуло вже повних два тижні, ми не маємо про нього докладного уявлення. Чому? — спитає здивований читач. А тому, що важко ізза Карпат добути які-небудь докладні відомости. Давніше мали ми там своїх кореспондентів (галичан), та з часом наступило таке нечуване загострення поліційного режіму на Закарпатті з одного боку, такі переслідування й виголювання галичан (впаслідок кампанії поліційного органу „Подкарп. Гляс-ів"), що ті нечисленні одиниці, які там ще залишилися, мусіли зрезиґнувати з дописування до нашого органу. Зновуж місцева (автохтонна) інтеліґенція є й невеличка числом, і незвязана з найстаршим органом української громадської думки. В таких умовинах ми мусіли в останніх роках, наскільки йде про біжучі інформації, обмежуватися до пресових відомостей і звітів і тут доводиться нам вдаряти головою об мур. Закарпатська преса, розуміється — руська, є досить слабонько редаґована (за винятком комуністичної „Карпатської Правди", якій у Польщі відібрано дебют), а вже народовецька „Свобода" є зразком того, як ґазета не повинна бути редаґована. Там зустрінете повінь „фільольоґічної" полеміки з дяковчителями (в ролі Куртяка), але рідко коли можете зустріти конкретний, річевий матеріял. Так нпр. після зїзду молоді в Ужгороді вийшло вже два числа „Свободи", але до нинішнього дня не знаємо нічого ані про чисельність зїзду, ані про його хід. „Свобода" описує зїзд „історичним" способом, перескакуючи від вступних „поетичних" рефлексій до резолюцій з безконечним: „продовження буде". А що те „продовження" може тягнутися ще протягом цілого

ВІКТОР ПЕТРИКЕВИЧ. 3)

Битва під Полтавою.

Культ Мазепи в чужому й українському письменстві.

(Докінчення.)

Рано в девятій годині битва почалася наново: одна з перших куль з московської гармати вбила оба коні від носилки Карла. Він казав запрягти два інші. Слідуюча куля розторощила в шматки носилку і король упав на землю. З 24 трабантів, що змінялися, несучи короля, згинуло 21. Остовпілі шведи захиталися, ворожа артилерія безупинно била на них: перша лінія подалася до другої, а друга почала тікати. В цьому останньому бою московська лінія, що мала тільки 10.000 піхотинців, примусила до втечі шведську армію. Так змінився стан річей!...

Всі шведські письменники впевняють, що шведи були би виграли битву, якщо не зроблено би тяжких помилок. Але всі старшини впевняють, що великою помилкою було видати битву, а ще більшою — спинятися у тому дикому краю, наперекір думці найбільше досвідчених мужів, маючи проти себе войовничого ворога, тричі сильнішого числом і засобами, яких не мали шведи. Спогад про Нарву був головною причиною нещастя Карла під Полтавою.

Вже князь Віртенберґ, ґенерал Реншільд та кількох вищих офіцерів попались у полон, вже здобуто табор під Полтавою і все було в такому безладі, з якого більше нема ратунку. Ґраф Півер та кількох канцелярійних урядовців вийшли з табору, а не знаючи, що треба робити, ні що сталося з королем, бігали по рівнині з одного кінця на другий. Майор Бер підняўся запровадити їх до обозу; але стовпи куряви і пороху, що покривали поле, та душевне схвилювання, зовсім зрозуміле в такім нещастю, завели їх просто на окопи міста, де залога взяла їх в полон.

Король не хотів тікати і не міг боронитися. В тому часі біля нього був генерал Понятовський, полковник шведської ґвардії короля Станіслава (Лєщинського), людина дуже заслужена, яку привязання до особи Карла спонукало йти за ним на Україну, хоча він не мав ніякого приділу. Це була людина, що в усіх життєвих умовинах і небезпеках, в яких інші зберігають що найбільше відвагу, вмів завжди щось негайно та ще й добре і щасливо рішити. Він дав знак двом трабантам і вони вхопили короля на рамена та не зважаючи на його страшний біль із рани, посадили його на коня.

Хоча Понятовський нічим не командував в армії, то проте тепер став комендантом з конечности. Він зібрав 500 кінноотчиків коло особи короля: це була прибічна королівська сторожа, старшини та кількох простих кінноотчиків. Цей відділ, який збдвало й додало відваги нещастя володаря, пробився крізь десять московських полків і на просторі одної милі провів короля зпоміж ворогів аж до обозу шведської армії.

Підчас утечі й погоні вбито коня під королем. Смертельно ранений полковник Ґерта дав йому свого. Так цього завойовника, що підчас битви не міг сидіти на коні, підчас утечі двічі садовили на коня.

Цей гідний подиву відворот значив богато у такому нещастї. Але треба було втікати далі; в обозі знайдено повозку ґрафа Піпера, бо король не мав її, відколи покинув Стокгольм. Короля посадили в ту повозку й мерщій пустилися тікати в напрямку Дніпра. Король, що від хвилі, як його посадили на коня аж до приїзду в обоз не сказав ані слова, запитався тоді, що сталося з ґрафом Піпером. „Він попався в полон з цілою канцелярією", відповіли йому. „А з ґенералом Реншільдом та з князем Віртемберґом?", додав. „Вони також в полоні", відповів йому Понятовський. „В полоні у москалів", крикнув Карло, здвигаючи плечима. „Втікаймо радше до турків". Одначе не замітили пригноблення на його обличчу, а хто його тоді бачив, а не знав би його положення, зовсім не здогадувався би, що він побіджений і ранений.

Коли він так утікав, москалі заходили шведську артилерію в таборі під Полтавою, обоз, воєнну касу, в якій найдено шість міліонів готівкою, забраних у Польщі і Саксонії. В цій битві згинуло до 9.000 шведів та козаків; коло 6.000 попалося в полон. Ще осталося коло 16.000 шведів, поляків та козаків, що тікали до Дніпра під проводом ґенерала Левенгавпта. Цей відступав з розбитими частинами одним шляхом, король утікав іншим з кількома кінноотчиками. Повозка, в якій сидів король, поломалася по дорозі, і його посадили на коня. На добавок нещастя король вічю заблудив у лісі. А що там його витревалість не могла довше заступити вичерпаних сил, і що біль ноги при втечі дошкулював щораз гірше, — а до того його кінь згинув з перевтоми, — то король заснув на кілька годин під пнем дерева, наставляючи себе на небезпеку, що переможці, які всюди його шукали, кожної хвилі його зловлять.

Врешті вночі з 9. на 10. липня він добився Дніпра. Саме туди прийшов і Левенгавпт з останками армії. Шведи з радістю, що мішалася зі смутком, побачили свого короля, про якого думали, що згинув. Ворог наближався. Шведи не мали ані запасного мосту, щоби переправитися через ріку, ані часу, щоби збудувати міст, ані пороху, щоби боронитися, ані харчів, щоби ратувати від голодової смерти армію, що від двох днів нічого не їла. Алеж останки цієї армії — були всетаки шведи, а цей побіджений король — Карло XII. Майже всі старшини вірили, що тут буде зведений рішаючий бій з москалями і що на березі Дніпра доведеться згинути або побідити. Карло без сумніву був би на це рішився, якщо він не був би знеможений та обезсилений. Відомо, що його рана ятрилася, він горячкував. А відомо, що горячка і найхоробріші затрачують з горячкою хоробрість, яка, подібно як інші чесноти, вимагає здоровля. Карло вже не був той самий; ... не мене впевнювали і це є річю дуже ... Його вели як хорого, що не знає, що з ним діється. На щастя, найшлася ще зранена повозка, яку на всякий випадок приведено аж на те місце. Поставлено її на невеликий байдак, а король і гетьман ... з гетьманом Мазепою сіли в інший. Гетьман ... тував кілька скринь з грішми. Але тому, що ... лі ріки були дуже бистрі і зірвався сильний вітер, він викинув до ріки більше, ніж три четвертини скарбу, аби облекшити байдак. Королівський канцлер Міллер та ґраф Понятовський ... ...ія, з огляду на свою ...

серпня, то ми вже тепер на основі преси (частинно „Свободи", а частинно чеських „Лідових Новін") будемо старатися сконструувати ужгородський зїзд. Одночасно мусимо прохати вибачення у наших читачів, що він буде неповний.

Як відомо, проти зїзду молоді русофільсько-автохтонські і мадяронсько-чехофільські елементи вели завзяту агітацію. Вони хотіли залишити в свідомости мало свідомого Закарпаття недавній зїзд і манїфестацію духновичівців. Також чеська влада кривим оком дивилася на факт скликання зїзду, бо закріплювання українства для неї найбільш невигідне в усіх перехрестних напрямків. Можна сказати, що серед того багатогранного натиску потерпали й самі організатори зїзду, лякаючись, що він може не вдатися. Та вже напередодні зїзду явилася в Ужгороді молода Мараморощина, національно найсвідоміша частина Закарпаття, а за нею й інші частини цієї країни вислали на зїзд своє молоде представництво. Цікаво, що в зїзді були заступлені навіть православні Лучки Великі, фортеця русотяпства, яких молодь звилася під блакитно-жовтими прапорами. Дальше явилося Чинадієво з портретом Шевченка, Кіральгаза з орхестрою, а навіть цитаделя русофільства, ужгородська духовна семинарія, вислала на зїзд свого делегата. На зїзді явилася студентська й середнешкільна молодь, ремісича й селянська, а також представники старшого громадянства під проводом пос. о. А. Волошина. На зїзд прибув також епископ Петро Ґебей, який недавно на духновичівському й учительському зїздах виступав як російський націоналіст. „Лідове Новіни" зазначують, що на зїзді молоді явився він тільки як духовний пастир. Не дуже йому по душі було сидіти в президії між народовцями й соціял-демократами, та — не знаючи чия візьме — мусів „жертвувати собою".

Зібрана на зїзді молодь демонстративно з національними прапорами й орхестрами походом перейшла через місто під памятник Масарика. Опісля відбулися привітання й реферати, яких вислідом були резолюції в справах шкільних, соціяльно-національних, економічних, студентських й інших. Поки-що обмежимося тільки до резолюцій шкільних, економічних і соціяльно-національних. Попередила їх загальна національно-культурна, а тим самим і національно-політична проклямація, яка розпочинає нову добу в історії нашого Закарпаття.

„Проголошуємо всьому культурному світові, *що ми, підкарпатські русини, є частиною великого українського народу і що наша мова та наша література була, є й буде та сама, що наших братів з тамтого боку Карпат.*

Проголошуємо, що всякі стремління, щоби нас змоскалізувати або сфабрикувати з нас якесь окремішне племя і тим способом відорвати нас національно від матірнього пня, будемо всіми силами поборювати і взиваємо всіх, щоби назву русин-українець все і всюди уживали.

Заявляємо, що будемо стояти непохитно за права свого рідного слова і якнайостріще осуджуємо становище тих обществ і партій, що виступають проти нашої народньої мови лише тому, що мова нашого підкарпатсько-руського народа є українською, та котрі насилу хотять проти засад демократизму і культурного націоналізму навязати нашому народові чужий йому великоруський язик."

В *шкільних резолюціях* висловлено домагання розбудови українського шкільництва всіх типів від найнижчих до найвищих. У всіх школах найбільший натиск повинен бути положений на вивчення рідної мови. В першу чергу повинні бути засновані народні школи у всіх тих українських селах, де є потрібна кількість шкільнообовязаних дітей. Одночасно зїзд протестує проти основування чеських шкіл із денаціоналізаційними тенденціями.

Зїзд домагається заснування українського університету в Ужгороді та української господарської школи на Закарпатті.

Зїзд домагається усунення чеських і російських підручників, систематично вводжених до середніх шкіл на Закарпатті, усунення чеських шовіністів зі шкіл, докладного знання учителями української мови та викинення з неї всіх русинізмів, словакізмів і чехізмів та усунення шкільних інспекторів русифікаторів і чехізаторів. Одночасно зїзд заявився проти усування українців-учителів зпоза меж Закарпаття, бо вони — хоч не є горожанами республики, то є дітьми того самого народу і мають право жити і працювати на українській землі.

В *економічних* справах зїзд вимагає передання землі українському селянству за викупом, а не продавання її чужим підприємцям та роздавання чеським агітаторам. Зїзд домагається розвинення промислу, щоби голодні селяни не втікали з прадідної землі, принимання до урядів головно українців, бо „це наша земля, яка в першу чергу має нас годувати".

В соціяльно-національних справах зїзд іще раз вертає до культурно-національних питань, вимагаючи вставлення до краєвого бюджету 2,500.000 кч. на заснування українського університету в Ужгороді. Дальше зїзд домагається перенесення Української Господарчої Академії до Ужгороду, респектування владою народнього гимну й українського національного прапору, допомоги театрові т-ва „Просвіта", усунення неграмотних написів по урядах, установах та крамницях і заступлення їх українськими, заснування жіночої фахової школи, усунення граматичного хаосу та заведення української фонетики в школах й урядах.

Та в центрі всіх цих питань, висунених у резолюціях стоїть національна проклямація ужгородського зїзду молоді. *„Ми не є русини, ані малороси* — починають свою статтю „Лідове Новіни" під написом „Українська ірредента?" — *але українці.* Маємо свою літературну мову і не потребуємо чужої". Не хочемо, ні русифікації, ні чехізації. Хочемо заодно бути з великим українським народом, якого ми є частиною.

І саме в тому найбільша вага зїзду. Молоде покоління зриває з мирщавим автохтонством, із загумінковим руснацтвом, з чужинними впливами, а стає на ґрунт всеукраїнської єдности. А це дає запоруку, що молоде покоління поборе всі чужинецькі впливи і відібє ворожі зазіхання та стане на широких шляхах нового всебічного будівництва з усім українським світом.

віж колинебудь потрібна королеві, переправились іншими байдаками з кількома старшинами. Три сотки кіннотчиків і велике число поляків та козаків, довіряючи силі своїх коней, пустилися вплав через ріку. Їх збита маса ставила спротив течії і рвала хвилі; але тих усіх, що поплили дещо нижче, пірвала течія і затопила. З усіх піхотинців, що наважилися переплисти ріку, ні один не доплив до берега.

Підчас коли недобитки армії були в такому [illegible]хідному стані, князь Меншіков зближався з 10.000 кінноти і з піхотою на придачу. Трупи шведів, що погинули по дорозі з ран, виснаження та з голоду, вказували докладно князеві напрямок, куди утікала головна сила армії. Князь вислав до шведського ґенерала сурмача з зазивом капітуляції. Левенгавпт негайно вислав чотирьох ґенералів, щоби приняти умови переможця. Перед цим днем 16.000 шведського війська було би скорше змірялося з цілою силою московської держави і згинуло радше до останнього вояка, ніж піддалося. Але коли після програної битви і після дводневної втечі воно не бачило більше свого володаря, що сам мусів утікати, коли сили кожного вояка були виснажені і ніяка більше надія не піддержувала їх хоробрости, тоді привязанність до життя перемогла неустрашиму відвагу. Лише полковник Трутфетр, побачивши москалів, що надходили, кинувся зі шведським батлїоном атакувати їх, сподіючися пірвати за собою решту армії. Але Левенгавпт мусів стримати цей безнадійний порив. Капітуляція скінчилася і ціла армія дісталася в полон. Кількох вояків з розпуки, що попадуться у руки москалів кинулось у Дніпро. Два старшини з полку згаданого хороброго Трутфетра вбили один другого, решта перейшла в неволю. Всі вони дефілювали перед князем Меншіковом і складали зброю до його стіп, як це зробило перед 9 літами під Нарвою 30.000 москалів перед королем. Але замісць зробити так, як колись Карло, що пустив на волю всіх полонених москалів, яких не боявся, цар затримав полонених під Полтавою шведів.

„Вчитися, чи правди шукати?"

(Продовження.)

(Причинок до історії православного богословського факультету на варшавському університеті.

Наскільки панує в. інтернаті московський дух, видно, напр., з того, що великого труду коштувало студентам запровадити в інтернаті *польську* мову(!), як мову офіційного порозуміння, та українську, як нібито рівноправну з російською! Ректор інтернату, свящ. Карповський рішуче попереджає всіх новиків, щоб не допускалися „ухилів" від пануючої російщини, і порозумівається зі студентами виключно по російськи, навіть коли вони звертаються до нього по польськи, не тільки по українськи. Всі розпорядження свої та митрополита оголошуються нам також тільки по російськи.

Інспектор інтернату свящ. Красковський (перший триместр 1926/7 р.) в обороні російського духа і митрополичої політики допускався вже чисто військових засобів — до брутальної лайки і мало не до бійки включно. Слідуючий за ним інспектор, ієром. Сава Совєтов, ветеран армії Вранґля, страшенне незрівноважена людина, ставив собі ціллю виробити зі студентства митрополитальну ґвардію, „очі" та „вуха" митрополії для всіх закутин православної території Польщі. Спеціяльною прикметою виховавчої діяльности Сави Совєтова було вміле підсичування національної ворожнечі поміж студентами українцями, білорусинами та росіянами — завсіди на користь останіх. На це в свій час звернула увагу навіть польська преса: „Ґлос Правди" охрестив (у червні 1927) це злощасне студіюм теольоґії **„placówką Wielkiej Rosji"**, і Совєтова забрано під натиском міністерства. Тепер він їздить з митрополитом і партріяршим делеґатом на візитацію православних парохій на Холмщині.

Інтендантом інтернату є російський старшина-доброволець, Кравченко-Бережний, чорносотенець, великий приятель одного з фаворитів Його Блаженства. Цей добрармєць у розмовах зі студентами українську літурґію прозивав „видумкою" проф. Огієнка, — а зате митрополит „не помічає" ріжних його надужиттів у господарці інтернату.

Кулаков — вихователь росіянин, зненавиджений всіми студентами без ріжниці національностей. Референти: Кикець — денікінець; Тучемський — протеґований відомого М. Борецького. За вірну службу „єдіной-нєдєлімой" Кикеца призначено вихователем, *хоч він ще не скінчив студіюм (!)*, і тільки загально-громадська опінія причинилася до здержання карєристичного розгону цієї особи. При таких умовах і нижча служба в інтернаті розмовляє виключно по російськи і також звертається до студентів не рахуючись з їх національністю. Навіть куховарок підбирається з російським переконанням!...

—о—

Посередниками між студентством та владою університету й інтернату є призначені митрополитом для кожного курсу т. зв. „старости". Ось що пишуть про „старостів" академики: „звичайно всі вони — росіяни і мають завданням виконувати фактично не стільки функції адміністраторів у навчальній ділянці, скільки службу митрополитові й Управі інтернату в характері звідунів"...

Ще в першому році існування студіюм засновано т. зв. „Коло Теольоґів Православних", як орган самоуправління в житті студентів (подібно як і на ін. відділах варшавського унів.). На чолі „кола" як протектор, став митрополит, і в Управу „кола" протягом пяти літ не [illegible]щено *ані одного українця!* Це було причиною, що вже в 1 році животіння „кола" 14 членів його — українців — демонстративно зовсім виступили з „кола". У 1927 р. до статуту „кола" введено арт. 12, який дав право Управі „кола" відмовляти студентам принятия до „кола" *без вияснення причин.* Цю „таємну диплъоматію" застосовано спеціяльно до студентів-українців (напр. М. К.) для повного опанування молоді і підпорядкування її упертій політиці протектора. У 1929 р. Управа „кола" рівнож *без пояснення причин* відмовила приняття до „кола" аж 23 студентів — вихованців українізованої Кремінецької Семінарії. У відповідь на це студентство на Загальних Зборах 1928 р. зложило заяву про бойкот „кола", підписану понад 50 студентами. Відпис тієї заяви предложено митрополитові.

— „Ну, чтож, — виступілі, так виступілі! Єщо і в прессу подадут". Це — дослівна відповідь Блаженного. Офиціяльна. А неофіціяльно дано вказівки Управі інтернату (хоч вона „де юре" нічого спільного з „колом" не може мати) всякими залякуваннями (включно до звільнення з посади батьків) „навертати" студентів, щоби поздіймали свої підписи. Кардинальною погрозою, розуміється неофіційно, було позбавлення стипендії протестуючих. Кандидатів на висвячення попереджувалося по закутках, що, коли не здіймуть підписів, не бачитимуть рясн. Ця тактика недопущення непокірних на посади, позбавлення їх шматка хліба — тактика широко випробована митр. Денисом на Волині і Холмщині, дала й тут свої наслідки: кількох слабодухих виюфали свої підписи. Решту взято по[illegible]що „на увагу".

Представників „кола" митрополит завсіди приймав охоче. „Але завсіди його двері були зачинені для українців, а вуха його були глухі до

„Їхніх скарг", — пишуть мені студенти. Тоді українці академики масово увійшли до Української Студентської Громади і складають нині 35 відс. її членів. Врешті сталося так, що „коло" заопікувалося росіянами, а українці вдалися під опіку У. С. Громади. Але митрополит і тут по-графив допекти українцям. Як керовник студією, він мав потверджувати свідчення студентських організацій про матеріяльний стан студентів. Отже він завсіди прихильно ставився до свідчень „кола" і цілком зігнорував свідчення У. С. Громади, — в результаті університетська влада — вже на підставі його опінії — відмовлялася звільняти від оплати богословів-нечленів „кола" (прим. Гонтаря, Доманчука, Цинкалівського, Комаревича).

Науковим завданням „кола" є розвій богословської думки. Тому, що українців-студентів позбавлено можливости співпраці з „колом" в цьому напрямку, вони зорґанізували Секцію Православних Теольоґів при У. С. Громаді з тими-ж заданнями. На протектора Секції запрошено проф. Огієнка, який дав свою згоду. Звернулися за апробатою до митрополита. Той, як вище, поставився непевно, ухилився признати Секцію правосильною орґанізацією, обіцяв розглянути статут секції, і приобіцяв пізніше дати відповідь. Очевидно, десь аж хіба на Страшному Суді, як то заведено в варшавській митрополії. Спочатку, хоч дав дозвіл членам Секції читати в салі інтернату свої реферати, але потім поставився так, що жадного українського богословського реферату в обіцяному помешканні уладити не вдалося. Пізніше митрополит (у весняному триместрі 1928) одного разу прибув до інтернату і в кількагодинній бесіді навчав, що для студента-богослова було би злочином належати до студ. орґанізацій, нерекомендованих Управою інтернату: так виразно натякаючи на У. С. Громаду, він одначе поминув мовчанкою не тільки „Братню Поміч" — орґанізацію всіх студентів варш. унів., але й ОРМ — орґанізацію російської молоді — та Союз Рос. Студентів. Те, про що не договорював митрополит, те докінчувала його ґвардія. Ієром. Пантелеймон, Кикец, Жеромський, Марусевич, „ґаліцкіе русскі" Павлишин і Терлецький всюди аґітували проти У. С. Громади, лякаючи студентів репресіями, але були випадки, що тут-же підсовували підписати декларацію про вступ до ОРМ-а. Коли студенти прикрасили свої кімнати портретами Шевченка, Франка та ін. і прибрали їх рушниками, то інтендант п. Кравченко-Бережний заявив, що від них „псуються стіни" (?!) і звелів їх поздіймати. Натурально, студенти не послухали, — тим більше, що в кімнаті ієром. Пантелеймона від портрету імп. Николая II. „стіни не псувалися"; навпаки, п. інтендант залюбки читав там „Русскій Голос", „Волынское Слово", афиши — „Голосуйте за список ч. 20", і т. п. Зате господарчі зловживання п. інтенданта сходили йому безслідно. Одного разу студенти дістали на обід смердячого мяса. Попросили інтенданта. Цей рішуче заперечив, що мясо нібито зіпсуте, і на доказ своїх слів разом з ієром. Савою, поділившися, зїли порцію студента Коломийця. А щоби забезпечится від якої ревізії, п. інтендант ще й випросив собі зараз від Управи „кола" посвідку, що на протязі триместру студенти діставали харчі задовольняючі. Одначе, як зазначають академики, навіть ця посвідка не врятувала обох від шлункової недиспозиції після того мяса.

Які були методи виховавчої праці в інтернаті, свідчить, прим., систематичне підслухування під дверима студентів — звичайний спосіб п. П., котрий часами мав з цього приводу прикрі конфлікти зі студентами (напр. з Головковським). Підчас неприсутности студентів цей-же п. П. дозволяв собі переглядати їхні річи. Коли академики звернулися до митрополита зі скаргою на такі порядки, той відповів: Ну, щож, підслухують, а ви балакайте тихше; шукають, а ви не кладіть поміж річами нічого підозрілого, або замикайте сховanки"...

Взагалі митрополит старався завсіди покривати Управу інтернату, яка це знала й допускалася ріжних інсинуацій. Прим., оповіщалося студентів, що з наказу митрополита студентам не вільно перебувати поза інтернатом після 8 год. вечора; виявилося, що подібного розпорядку зовсім не було (розмова зі студ. Главинським).

Одного разу Управа інтернату, діставши від міністерства 3.000 зол. на допомогу незаможнім студентам, по 100 зол. на кожного, закликала студентів до канцелярії інтернату, одібрала в них розписки, але грошей не видала, затримавши їх нібито на покриття якихось своїх „перевидатків". З тим студенти й розійшлися (Цинкалівський, Сіницький, Чирський, Тиминський, Георгій Главинський та інші, всього 30 чоловік)...

Д-р А. Річинський.

(Кінець буде.)

Німці в Китаю.

В травні минулого року вмер у Шанґгаю воєнний дорадник ґенерала Чанґ-Кай-Шека, німецький полковник і бувший адютант Людендорфа, Макс Бауер. Він прибув 1927 р. до Китаю, а незабаром потім вернув до Німеччини, де зібрав офіцерів старої німецької армії і вивіз їх у листопаді до Китаю, де їх принято до складу ґенерального штабу нанкінського уряду.

Незабаром Бауер умер на віспу, а по його смерти зявилася в „Журналь де Шанґгай" ревеляційна стаття про поширення німецьких впливів у Китаю.

Незабаром по скінченню світової війни Німеччина постаралася про навязання своїх давніх торговельних зносин з Китаєм. Для цього заключено в роках 1921, 1924 і 1928 ряд торговельних договорів з Китаєм.

„Журналь де Шанґгай" пише: „Німецькі офіцери перейняли в Китаю давно працю більшовиків. Провадять її без розголосу, без галасливих жестів, без яких не міг обійтися Бородін та його помічники. Візьміть яку хочете партію в Китаю, а коло кождого китайського ґенерала знайдете одного або двох німецьких старшин. У Мукдені перебуває їх понад 40, в характері або старшин або інжінірів. Значне число їх заложило в північнім Китаї ряд торговельних домів, які займаються виключно доставою зброї та муніції. Можна сказати, що вся армія Фенґа провіянтується й узброюється при помочі та посередництві німців. Ґенерал Янґ-Сен має при собі трьох німецьких дорадників".

Ґазета подає, що в травні минулого року було в Китаю на службі китайських ґенералів 42 старшин бувшого німецького ґенерального штабу, — та 67 вищих і 42 нижчих рядових старшин.

На господарські теми.

Перші наші годівлі шовкопрядки.

В минулому році наша краєва преса заохочувала нераз горячим словом як інтеліґенцію, так і селян до нової ділянки промислу, до шовківництва. І треба сказати правду, що слова ці не були пустим звуком. Товариство „Сільський Господар" зорґанізувало у себе шовківничий відділ, який став пропаґувати цю нову у нас ідею скрізь по краю, збирав відомости про старі морвові дерева, які лишились у нас з давніх, ліпших часів і став видавати новий часопис „Шовківництво", який розбудив живий рух всюди по краю, розбудив нове життя по філіях, а в деяких сторонах викликав просто захоплення для цеї ділянки.

Живий рух для ідеї шовківництва розвинула головно самбірська філія „Сільського Госп." під проводом сенатора о. Татомира. Відбуто кілька засідань, на котрих горячо дебатовано цю справу. Щоб облекшити працю виділові філії, основано нову секцію з трьох людей, до якої увійшли професор Филипчак, І. Шембель і д-р І. Кульчицький. Секція розглянулась через зиму за старшими морвовими деревами, щоб розпочати з весною пробну годівлю. Опісля на весні спровадила кілька тисяч морвових деревець, розділила їх між селян і розпродала кілька кільоґрамів насіння морви.

Задля спізненої весни й пізного розвою морвових дерев щойно з початком червня філія заложила дві досвідні годівлі. Одну в селі Глубокій біля Самбора, яку провадив Іван Шембель, другу в Самборі, яку вів проф. Филипчак. З годівлі в Глубокій скористало чотирьох наших селянських хлопців і одна жінка, з годівлі самбірської десять наших інтеліґентів, переважно учителів і учительок народніх шкіл, які це діло обіцяли дальше повести. Обі годівлі натрапили по двох тижнях на великі труднощі, а саме на недостачу морвового листя, бо деякі перестарілі морви цілком завели і по страшних морозах не пустили відповідної кількости листя.

Серед великих зусиль прийшлось керманичам годівлі добувати морвове листя. Тут великі заслуги положив для годівлі в Глубокій Іван Шембель, котрий за листям мусів їздити по дві-три милі до сусідніх сіл, раз на ровері, раз конем, а нераз серед слоти мусів пішки зі своїми помічниками нести цілі мішки листя на плечах. Ця людина показала, що значить хотіти. Навіть з далекого Ярослава спроваджував п. Шембель мішками листя морви, бо голодні гусільниці не хотіли падати й розуміти того, що листя нема. А деякі круги просто заборонили „rusinom, którzy w swoich „Proświtach" karmią jedwabniki", рвати листя, так, що хлопці мусіли ріжними хитрощами діставати листя й кормити гусільниці.

Серед таких нечуваних труднощів годівля в Глубокій під проводом Івана Шембеля закінчила на днях свою працю, яка увінчалася гарним успіхом, що ствердив м. ін. відпоручник централі „С. Г." д-р Гнатевич. Гусільниці вигодувались, відкормились знаменито і заповідають добрий збір шовкової нитки. На днях з доспілих, запарених в Глубокій коконів і звиваючихся гусільниць зроблено у вікні самбірської філії Народньої Торговлі виставу, що стягала перед вікна Торговлі товпи публики жадної побачити як то живі гусільниці роблять шовк! Таксамо до села Глубокої прибувають селяни з поблизьких сіл поодиноко і гуртками, щоби подивитись на це диво, в яке недавно мало хто вірив. Неодин не може зрозуміти, як можна було з чотирьох ґрамів яєчок вигодувати таку масу коконів, за котрі візьметься добрі гроші, і то за 6 тижнів праці перед жнивами.

Самбірська годівля закінчить свою працю найдальше за два тижні. Кому недалеко, а хто цікавиться цею ділянкою нашого промислу, нехай поспішить до Самбора на вулицю Огородову ч. 15, подивитись на працю, яку серед таких самих заходів про листя морви веде самбірська філія свою другу годівлю, з котрої користає десять наших молодих людей.

Після звідомлення „Сільського Господаря" є вже у нас в Галичині 27 годівельників шовкопрядки, а на Волині 40. Кождий з наших годівельників повинен привчити ще кількох, щоби в цей спосіб ця нова галузь промислу найскорше у нас розвинулась.

Памятайте, що золото всюди біля нас, треба лиш хотіти його знайти!

Іван Филипчак.

Важна заява американського уряду.

В урядових американських колах заявляють, що перед полагодженням радянсько-китайського конфлікту мусить бути відновлена спільна радянсько-китайська адміністрація східно-китайської залізниці. Державний секретар Стімсон заявив, що мусить наступити як найшвидше відновлення попереднього стану.

НОВИНКИ

— **Особисті вісти.** При кінці цього семестру мав д-р Ганс Кох, б. сотник УГА, тепер прив. доцент для історії церкви на евангелицько-теольоґічнім факультеті віденського університету, свій інавґураційний виклад п. з. „Римський цісар Юліян Апостат і його спроби знищити християнство".

— **Сезонова почта в Ямнім.** Дирекція Почт і Телеграфів у Львові повідомляє: На час від 1. серпня до 15. вересня 1929 буде урухомлена сезонова почтова аґенція в Ямнім, пов. Надвірна.

— **Розвязання Каси Хорих в Надвірній.** По Дрогобичі і Львові прийшла черга на Надвірну, де на днях розвязано також управу й раду Каси Хорих. Комісарем іменований там д-р Болеслав Зелінський, спроваджений на це становище спеціяльно зі Львова.

— **Грізна пожежа.** Пишуть нам: Дня 20. н. м. згоріло в Конюшках Королівських коло Рудок 8 господарств до тла разом зі звезеним уже сіном і конюшиною. Шкода виносить до 50.000 золотих. Люди були тоді в полі, так, що з хат не вирятувано майже нічого. Завдяки прибутю справної огневої сторожі з Конюшків Тулиголовських урятовано дуже загрожені 4 господарства і парохіяльні будинки.

— **Сензаційні ревеляції про катування божевільних на Кульпаркові.** Львівська „Ґазета Поранна" (ч. 197) друкує ряд сензаційних зізнань бувшого персоналу кульпарківської лічниці про катування божевільних. Директор згаданої д-р Беднарж наказував утікачам вприскувати в стегна терпентину, що спричинювало страшний біль у жертв, які розпухали на всьому тілі, як бочки. Він замикав хорих до бетонової клітки, не зважаючи, чи була зима чи літо. Один хорий після такого сидження незабаром умер від застуди. Беднарж мав дуже часто, всупереч лікарським ореченням, привязувати хорих до твердого ліжка трьома коцами і так тримав їх довгий час. Годували хорих старими буряками. Рівночасно догляду над ними не було майже ніякого, так, що ріжні хорі дуже часто робили замахи на своє життя. Та найцікавіше в цій справі те, що варшавська комісія, яка приїхала для розгляду справи, вже віїхала назад, не видавши досі ніякого звідомлення, а Беднарж знову вернув на своє місце: директора кульпарківської лічниці.

— **Знесення напивку в готелях.** Міністр внутрішніх справ у Варшаві зарядило, аби у всіх готелях знесено напивки („на чай") для готелевої служби. Замісць напивку гості платитимуть відповідний процент, що буде дочислюватися до рахунку.

— Нові приписи для початкуючих лікарів. Польський департамент служби здоровля приготовляє розпорядок, на основі якого кожний лікар, після скінчення студій, мусить відбути річну практику в шпиталі, заки дістане уповноваження відбувати вільну практику.

— Кому не вільно їхати трамваєм? Згідно з найновішим розпорядком мін-ства комунікації з трамваєвої комунікації не можуть користати: люди нетверезі, одягнені нехлюйно або такі, що можуть повалити чи занечистити інших, особи з псами, котами й іншими звірятами або птахами, з клунками, що перевищають виміри, означені адміністрацією трамваю або з предметами, які формою перешкоджують іншим подорожним, наражують їх на небезпеку або на знищення одягу або теж з причини смороду чи нечистоти можуть бути прикрі для інших, дальше особи, що перевозять запальні та жручі матеріяли, хворі особи, що поводяться непристойно, прошаки, або ті, що хочуть у вагоні вести якусь торговлю чи подібний процедер.

— Польський Бедекер. Мін-ство прилюдних робіт у Варшаві приготовляє туристичний провідник по Польщі в кількох мовах і замовило для тої книжки пляни 7 міст, а саме: Варшави, Кракова, Познаня, Вильна, Львова, Лодзі і Закопаного. Провідник по Польщі буде виданий на зразок німецького Бедекера.

— Все ще ковертове обманство. Перед чехословацьким консулятом у Львові приступило 2-х мущин до Рах. Купферберг із Станиславова та сказали, що полагодять її справу. Купфербергова дала обманцям 65 ам. долярів і 85 німецьких марок, а обманці дали їй в заміну вирізки з газет у коверті.

— Американські поляки не хочуть мандрувати по Польщі. „АВС" пише, що з огляду на те, що досі приїхало до Польщі кільканацять прогульок поляків із Америки, можна подати їх висліди. Виявилося, що сподівання, аби прогульки відвідували цілу Польщу, завели. Хоч прогульки дуже численні, лише 20 проц. учасників відвідує Польщу. Більшість просто з Ґдині роїзджається до родин. Меншість зачинає відвідування від Варшави. В звязку з цим управа Польського Туріnґ-Клюбу, який обняв орґанізацію деяких американських прогульок, висилає своїх урядовців на стрічу американських прогульок (до Льондону, Кельна), щоби вже на кораблі заохотити американських поляків відвідувати Польщу.

— Вкрали 200.000 зол. „Експрес Поранни" повідомляє, що в місті Грудзьондз відбудеться перед окружним судом великий процес проти десятьох урядовців маґістрату, обвинувачених за спроневірення 200 тисяч золотих. Головні обвинувачені — це касієр гол. міської каси Антковяк, касієр міської податкової каси і касієр каси ощадности, а крім того сім інших урядовців, переважно бухгальтерів. Їх обвинувачують у тому, що вони спалили касові книжки, щоб затерти всякі сліди. Ця спілка вела той „інтерес" від 1925-го року. Розправа, на яку покликали кількасот свідків, потреває з три тижні.

— Процес пос. Уліца. В Катовицях зачався перед двома днями перед карною палатою окружного суду процес проти Оттона Уліца, голови „Фолькcбунду" й бувшого посла до шлеського сойму, обвинуваченого в тому, що помагав у дезерції польському новобранцеві Билюсі до Німеччини. Боронять адвокати Рай з Катовиць і Смяровський з Варшави. На розправі є й закордонні кореспонденти.

— Побіда „Бремена". Новий німецький пасажирський корабель „Бремен", який є чудом новітньої техніки, зробив першу подорож з Бремену до Нового Йорку. Він витратив на переїзд з Шербурґа до Нового Йорку 4 дні, 18 годин і 17 хвилин і таким чином побив рекорд швидкости, бо найшвидший досі корабель на світі, „Мавретанія" Кунард-лінії, витратив на таку подорож 3 години і 17 хвилин більше. Таким чином „Бремен" здобув блакитну стяжку океану.

— Божевільна моторівка на водах Дунаю. Начальний редактор „Пешті Наплоьо" Олександер Местер і нач. редактор „Аз Ешт" Андрій Нікльош виїхали перегоновою моторівкою на прогульку по Дунаю. В одному моменті при вимиванні моторівка вдарила у велику прогулькову лодку, в якій їхало кільканацять учнів мадярських середніх шкіл. Наслідком катастрофи втопилося 17 хлопців. Урятованих (решту хлопців) оба редактори забрали з собою і вже при березі впали на лодку одного спортового клюбу, на якій веслував найліпший мадярський боксер Отто Чекли. Удар був такий сильний, що Чекли впав до Дунаю і втопився. Таким робом божевільна моторівка спричинила смерть 18 осіб.

— Не будуть голитися, щоб дістати підвишку. У Ковні вибух дивоглядний страйк, хоч страйкувати на Литві заборонено. А саме почтовці постановили не голитися, поки не дістануть підвишки платні.

— Бій між муринами в Ню Йорку. В Ню Йорку істнують дві великі організації муринів. До одної належать мурини, що походять з Африки, до другої мурини з Західніх Індій. Вони дуже ворогують між собою. Недавно 1500 членів організації в супроводі жінок, узброєних палицями, напали на льокаль зборів другої організації, де було ок. 1000 членів і обложили його. Потому розпочався бій і стрілянина. Поліція попробувала розділити ворогів, одначе нічого не могла зробити. Щойно десять огневих сторож з сикавками охолодили запал ворогів. Підчас бою вбито 8 осіб, а 150 тяжко ранено. Таксамо ранено кілька десятків поліцаїв. Уряд міста закликав муринів до спокою, а в противному разі погрожує станом облоги в муринських дільницях і розвязанням муринських товариств. Муринські ґазети теж закликають до єдности муринської раси.

— Козаки в Перу. Недавно прибуло до Перу 200 кубанських козаків під проводом б. ґен. Павлишенка, який заявив перед орґанами влади, що в короткому часі приїде ще до Перу кілька тисяч кубанців, розсіяних тепер по ріжних державах Европи. Група, що прибула до Перу з Павлишенком, складається з 30 родин і 120 „холостяків". Усі вони поселяться в долині Апурімак, де для них закуплено 1,500 квадр. кільометрів землі-неужитків, яку вони будуть управляти.

— Літак упав на поїзд. Транспортовий літак, що вистартував із берлінського летунського майдану в Темпельсгофі, перелітаючи понад залізничим шляхом недалекого залізничого двірця, впав на переїзжаючий поїзд. Літак розбився зовсім, пільот убитий, механік тяжко ранений.

Радянсько - китайський конфлікт.

Французькі акціонери й манджурська залізниця.

Обєднання французьких власників акцій російсько-азійського банку звернулося до Бріяна з листом, у якому домагається, щоби він вмішався в справу східно-китайської залізниці, якої власником є цей банк. В руках французів є 18 міліонів акцій. В листі висловлено домагання, щоби спірне питання передано на розвязку міжнародного суду.

—o—

Повстання китайських комуністів.

Японська телеграфічна аґенція повідомляє, що коло Юнанфу (в південному Китаю) вибухло комуністичне повстання. Залізничий рух між Юнанфу та французьким Індокитаєм перервано. Чанґ-Кай-Шек вислав для здавлення повстання військо. На чолі повстанців стоїть китаєць Лі-Хун-Шун, який 1926 р. скінчив радянську військову школу.

—o—

Американське посередництво в Китаю.

Вашінґтонський кореспондент „Таймсу" повідомляє, що китайський посол у Вашінґтоні повідомив державного секретаря Стімсона про погляд китайського уряду на справу видалення російських урядників північно-манджурської залізниці. Китайський уряд є того погляду, що це видалення було цілковито леґальним. Уряд у Вашінґтоні уважає, що такий погляд зачіпає інтереси чужих урядів, та громадян на Далекому Сході.

—o—

В чому Китай обвинувачує СРСР?

Китайське посольство у Берліні оголосило текст ноти, яку доручено великим державам. В ноті м. і. сказано, що китайська влада довідалася, що 27. травня мало в більшовицькому консуляті в Харбіні відбутися тайне засідання. Підчас ревізії найшли в консуляті тайні документи, а між ними 1) пляни орґанізації ватаги вбийників, які мали усунути визначних людей у Нанкіні й інших китайських містах, 2) вказівки зорґанізування тайного диверсійного відділу, який мав знищити східньо-китайську залізницю, 3) пляни акції збільшовизування цілого Китаю та проволікання домашньої війни.

Запрошення Німеччини до посередництва.

Державний секретар Стімсон повідомив нім. амбасадора в Москві про примирюючу акцію, яку робить американський уряд, щоби мирно полагодити конфлікт на Далекому Сході. Стімсон просить німецький уряд до співпраці.

СРСР сконфіскував китайський корабель.

З Льондону повідомляють, що більшовицька влада сконфіскувала на Амурі китайський корабель „Ілян", на якім був американський митний комісар із жінкою та дітьми. Американський ґенеральний консуль у Харбіні повідомив про це більшовицьку військову владу, яка відповіла, що поступовання супроти того комісаря буде згідне з його становищем.

Арештування більшовицьких урядовців.

До Льондону прийшли вістки, що в Харбіні арештували понад 300 більшовицьких урядовців східньо-китайської залізниці під закидом, що бунтують земляків проти китайської влади. В Погранічній арештували 42 урядовців, у цьому 8 жінок. Їх перевезли до харбінської вязниці.

—o—

Революція в Персії.

Теперішне положення в Персії дається порівняти з положенням в Афґані. В перські справи вмішалася Анґлія й СРСР. Анґлійські летуни обкидали бомбами повстанців у південній Персії, а до Терегану приїхав більшовицький висланець, щоби предложити шахові поміч при здавлюванні повстання. Повстанці — це переважно кочовики, мають скоростріли й амуніцію, мабуть анґлійську. Арештовано високих урядовців і офіцерів, а також міністрів закордонних справ і фінансів, шефа перської поліції й ін. Всі арештовані вмішані в змову на життя шаха й настановлення кн. Фірюсі реґентом, щоби так уможливити поворот на престіл династії Каджарів.

Персія приступає до Кельоґового пакту.

Шах підписав проект закону про приступлення Персії до Літвінового протоколу, що означає й приступлення Персії до Кельоґового пакту.

—o—

Анґлійська відповідь для СРСР.

Довгалевський повновласником СРСР у Льондоні.

До Москви прийшла відповідь анґлійського уряду на більшовицьку ноту в справі навязання дипльоматичних взаємин. Зачувати, що анґлійська нота позитивна, тому СРСР іменував своїм повновласником для переговорів у Льондоні більшовицького амбасадора в Парижі Довгалевського.

—o—

Справа інциденту в Гідаш Неметі.

Чсл. посол у Будапешті вручив у мадярськім мін-стві закордонних справ нову ноту свого уряду як відповідь на мадярську ноту в справі приловленого на шпіонажі чеського залізничника Пехи. Мін. Валько сказав чсл. послові, що розгляне цю ноту. Праська преса повідомляє, що ЧСР зрікається домагання негайного увільнення Пехи, а протестує лише проти форми відшкодування й інтерпретації залізничої умови з 1926 р. Гадають, що так ЧСР уможливить ліквідацію інциденту. Колиж Мадярщина не згодилася би на таку інтерпретацію залізничої умови, треба буде умову виповісти та передати конфлікт міжнародньому форум.

—o—

Арештування комуністів у Франції та ЧСР.

Париська поліція відставила до кордону виданених із Франції 11 комуністів чужинців, у цьому 5 українців. В ночі далі переводжено ревізії у комуністів. Сконфіскували зброю та документи. Арештували більше осіб, між ними секретаря комуністичної ґен. федерації праці Дюкліе. У Вільнев і Ст. Жорж арештували 96 комуністів. Їх обвинувачують у змові проти безпеки держави.

Праська поліція арештувала 40 учасників конференції, скликаної комуністичним виконавчим комітетом ЧСР. Між арештованими є комуністичний посол Гарус.

Біржа.

Гроші.

Американський долар 8·87·50—8·88·00, канадійський долар 8·80·00—8·81·00, чеська корона 0·26·25—0·26·50, австрійський шілінг 1·25·00—1·25·50, румун. лей 0·05·00 — 0·05·25, французький франк 0·34·50—0·34·75, швайцарський франк 1·71·50—1·72·00, фунт штерлінґів 43·20·00—43·50·00, радянський червінець 17·50—18·00.

Золото: 20 корон 36·20·00—36·60·00, 20 франків 34·20·00—34·50·00, 20 німецьких марок 41·25·00—41·60·00, 10 російських рублів 46·00·00—45·00·00.

Срібло: Австрійська корона 0·62·90—0·63·00, 5 австрійських корон 3·25·00—3·35·00, австрійський фльорен 1·63·00—1·67·00, російський рубель 2·60·00—2·70·00, копійки за рубель 1·30·00—1·35·00.

Збіжжя.

Пшениця двірська 41·50—45·50, пшениця селянська 00·00—00·00, жито галицьке 23·00—23·50, ячмінь галицький броварняний 00·00—00·00, ячмінь на кашу 22·25—23·25, ячмінь пастівний 00·00—00·00, овес галицький 21·00—21·50, кукурудза румунська 29·50—30·50.

Зі спортового життя.

Поклик до грачів України.

Взивається грачів 1. дружини України: Новицького, Рака, Воробця і Скреготу, які перебувають поза Львовом, прибути конче вже в суботу до Львова, щоби взяти участь у змаганнях з ліґовою Поґонею, які відбудуться в неділю 28. липня в год. 3·45 на грищу Поґоні.

Виділ С. Т. „Україна“.

Зі спортового руху в Бориславі.

В неділю 21. ц. м. відбулися в Бориславі змагання в копаного мяча між дружинами: Ропник (Борислав) — ТУР. (Борислав) з вислідом 6:1 (2:1) в користь української дружини. Ропник грає з неділі до неділі краще і став справді поважним противником найсильніших дружин на нашому Підкарпатті.

Ювилей віденського „Рапіду“.

Недавно відомий віденський спортовий „Рапід“ святкував 30-ліття свого істнування. „Рапід“ — найпопулярніший клюб у Відні, що має найбільше число фанатичних прихильників. На його змаганнях бувають завсіди десятки тисяч видців. За час свого 30-літнього істнування, а радше за останніх 18 літ (бо від тоді заведено у Відні змагання за мистецтво), „Рапід“ був 9 разів мистцем Австрії! Перша дружина „Рапіду“ розіграла досі загалом 1.145 змагань, з того 678 з вислідом додатнім. Загальне число здобутих „Рапідом“ воріт виносить 3.483, себто пересічно по 3 на одні змагання. З загального числа змагань за мистецтво, яких було 341, виграв „Рапід“ 226 змагань, себто 70 прц., при чому здобув 1.085 воріт на 546 страчених. Як популярний у Відні „Рапід“ зі своїм прегарним грищем у Ґіттельдорфі, так популярні і його грачі, що є дійсно любимцями публики. Такі імена, як Брандштеттер, Куган і Уріділь (відомий „танк“) зі старих грачів а з молодших Весселі й інші, належать до найбільше популярних і відомих в цілій Австрії.

Дописи.

З освітнього і господарського життя Дрогобиччини.

Дня 25. червня ц. р. відбулися загальні збори тутешньої Філії „Просвіти“. В порівнанні із зборами попередніх років сьогорічні пройшли спокійно і поважно: перший раз від ряду літ не чути було тепер давної бурхливої, неперебірчивої у засобах, так званої лівої опозиції. За довгий ряд останніх літ провід тутешніх культурно-освітніх і господарських установ мусів видержувати всю ударну силу найбільше з цілого краю чисельних тутешніх лівих партій. Останні роки інтензивної громадської праці зліквідували силу тої опозиції і сконсолідували відносини в повіті.

Із звіту Виділу Філії дізнались ми, що число читалень в дрогобицькому повіті за минулий рік зросло до 58 (прибуло за той рік 3 нові читальні), що Філія уладила курс для просвітянських робітників та режісерів аматорських гуртків, що зорґанізувала серію популярних викладів з української історії та літератури для ремісничої молоді у Дрогобичі, удержувала постійний контакт з читальнями повіта через своїх делеґатів (протягом року було 55 поїздок делеґатів Філії на села), що наладнала справу бібліотечну, закупивши для сільських „Просвіт“ взірцеву бібліотеку. З нагоди повітового ювилейного свята „Просвіти“ висвітлено заходом Філії фільму „Тарас Шевченко“. У 26 читальнях відсвятковано ювілей „Просвіти“. Там, де не було власних читальняних хорів, вокальну частину свята виповнював студентський хор, зорґанізований при Філії під управою студ. І. Городиського.

Свою просвітну працю провадила Філія серед нечувано важких умов, головно від часу зміни на деяких тутешніх адміністраційних становищах. І так розвязано читальню в Сільці за те, що в її помешканні зібралися батьки шкільних дітей, щоби нарадитись в справі шкільного плебісциту, читальню в Святиниці за те, що один з промовців в часі зібрання дав вислів своїм лівим переконанням, в Ролеві і Раневичах за листи прислані до членів читальні з заграниці. На дотичні рекурси нема досі ніякої відповіди і нема ніякої надії на відкриття замкнених читалень. До того поліція розвязує сходини членів і не допускає до просвітніх викладів по читальнях буцімто тому, що в них беруть участь не-члени. Так розігнала поліція людей у читальні „Просвіти“ в Уличні, які зібралися на виклади про кредитову кооперацію, припинила загальні збори в Губичах і другий раз у тійже читальні заборонила відбуття нарад у справі заборони алькоголю. Після того уличнянські і губицькі читальники мусіли ставати як обжаловані перед судом. Відспівання національного гимну кваліфікується як злочин державної здради. У Вороблевичах розігнано театральну пробу просвітянських аматорів, тому — мовляв — що по 9-тій годині вечером не вільно членам сходитися в читальні. — В Мединичах заборонено відбуття фестину без ніякої причини. Численні інтервенції у тій справі голови Філії д-ра Ст. Витвицького оставалися звичайно без успіху.

Щоби не переривалась освітна робота за час ферій, заснувалась при Філії освітна секція студ. молоді під проводом Зенона Коссака, якої члени переводять люстрації читалень та уладжують там свої відчити, буваючи що неділі і свята в 3 до 5 селах.

Тутешній Повітовий Союз Кооператив, тепер під управою п. Осипа Станиміра, після розбудови господарсько-споживчих кооператив взявся за орґанізацію кредитових кооператив. У тій справі відбулися 2 анкети представників сільської кооперації, а дня 3. червня ц. р. спільна нарада членів Надзірної Ради Повітового Союза Кооператив і тутешнього Народнього Дому для вироблення одностайної програми роботи в тій ділянці нашої економічної діяльности. Ті наради, якими проводив голова Надзірної Ради ПСК. д-р Витвицький, покінчилися рішенням, що орґанізація кредитових кооператив залишиться за ПСК., а Народний Дім буде її фінансувати по можности своїх грошевих засобів. Досі засновано у повіті кредитових кооператив 12 (всі вони опираються на свої власні фінансові засоби) а в стадії заснування є чотири. Нежиттєздатних кооператив не засновується.

Після уладження у минулому році чотиромісячного торговельно-кооперативного курсу у Дрогобичі, який був для сільської молоді суроґатом торговельної школи, ПСК. приступає до уладження в повіті таких-же районових курсів.

—o—

Нові книжки й журнали.

Книжки:

В. Лопушанський: **Перемога.** Повість з визвольної війни. Частина І. Львів, 1929, стор. 134, 16°. Частина II. Львів, 1929, стор. 126, 16°. Видавництво „Червона Калина“.

Д-р Степан Баран: **Трицятьліття Українського Кооперативного Банку в Тернополі (1899–1929).** Тернопіль, 1929. Стор. 56, 8°.

Дмитро Геродот: **Тернистий шлях.** (Збірка поезій). Чернівці, 1929. Бібліотека „Хлібробської Правди“ ч. 4. Стор. 28, 16°.

Нові Шляхи, літературно-науковий, мистецький і громадський журнал. Книжка за липень, стор 208. Зміст: С. Черкасенко: Зелені руна (поезії), Б. Павлівський: Бадьорий я, На юних крилах (поезії), В. Левицький: Із збірки: „Недоспівані пісні“, М. Островерха: З поезій, І. Крушельницький: Спішні поїзди (поема), О. Петефі: Кохання, В. Бірот: Порівнання, К. Гриневичева: Turris eburnea (опов.), С. Черкасенко: Еспанський Кабалеро Дон Хуан і Розіта, драмований роман (2 дія), О. Турянський: Іван Правдолюб (опов.), Ю. Опільський: Під орлами Роми (опов. — прод.), Ю. Берианос: Розмова тіней (опов.), А. Крушельницький: Революціонерові й Каменяреві (промова), А. Жук: На Лукянівці (спогади), В. Рутковський: Микола Самокиш, (С.) Тяга на Сх..., П. Волосенко: Новий Світ, (враження з поїздки на Рад. Україну); Огляди: Айзенштон: До орґанізації українського літературознавства, д-р В. Безушко: Огляд чужих літератур, С. Нірріні і Й. Фрімен: Злучені Держави Півн. Америки та Европа, В. Л.: Кооперативний рух у Польщі, М. Залізняк: Праця Т-ва „Сільський Господар“ у Львові в 1928 р., М. Галицький: Загальний огляд народнього господарства Рад. України, Scriptor: На світовій арені; Записки: Літературні записки, Наукові записки, Народньо-господарські записки, Промислові записки, Сільсько-господарські записки, Громадські записки; Замітки й оцінки. Ілюстрації. Ціна прим. 3·60, Адреса редакції й адм.: Львів, Піскова 40/I.

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло“. З друкарні Видавничої Спілки „Діло“. Львів. Ринок ч. 10.